

Aktualne dylematy samorządowego prawa wyborczego - wybrane zagadnienia

Mariusz Chrzanowski

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży
e-mail: mariusz-chrzanowski@wp.pl

DOI: 10.12846/j.em.2013.03.08

Streszczenie

We współczesnych demokracjach istotne miejsce zajmuje problematyka wyborcza. W artykule przedstawiono przegląd wybranych problemów i dylematów prawa wyborczego, którego adresatami powinni być specjaliści prawa, politycy i wyborcy. W pracy uwzględniono zmiany wprowadzone przez kodeks wyborczy z 2011 roku. Opiszono również dylematy związane z określeniem osób, które mają czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach lokalnych (obywatelstwo i wiek) a następnie problem zwiększenia udziału kobiet w życiu politycznym, czyli podjęto próbę uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy w Polsce są potrzebne parytety płci i kwoty na listach wyborczych? Przedstawiono także opinię autora dotyczącą jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach lokalnych i wprowadzone przez kodeks wyborczy alternatywne sposoby głosowania (głosowanie przez pełnomocnika, głosowanie korespondencyjne).

Słowa kluczowe

prawo wyborcze, samorząd terytorialny, kodeks wyborczy

Wstęp

Prawo wyborcze stanowi część prawa konstytucyjnego. Jego normy znajdują się w konstytucji, ustawach oraz aktach wykonawczych do ustaw, w szczególności aktach wydawanych przez organy przeprowadzające wybory. Ze względu na sposób ustawowej regulacji prawa wyborczego wyróżnia się dwa modele. Pierwszy polega na daleko idącym ujednoczeniu reguł przeprowadzania wyborów w państwie, co

osiągane jest dzięki stworzeniu jednej ustawy wyborczej - zwanej zazwyczaj kodeksem wyborczym, regulującej (kodyfikującej) sposób przeprowadzenia wyborów do różnych organów. Drugi polega na stworzeniu osobnych ustaw regulujących sposób przeprowadzenia wyborów do poszczególnych organów.

W Polsce przez długi czas funkcjonował drugi z tych modeli – istniały odrębne ustawy odnoszące się do wyboru poszczególnych organów władzy. Wybory parlamentarne regulowała ordynacja wyborcza do Sejmu RP i Senatu RP; wybory Prezydenta RP ustawa o wyborze Prezydenta RP; wybory do organów stanowiących samorządu terytorialnego ordynacja wyborcza do rad gminy, rad powiatu i sejmików wojewódzkich; wybory organów wykonawczych w gminie ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta; wybory do Parlamentu Europejskiego ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego. Akty te nie były jednak w pełni autonomiczne i wzajemnie odwoływały się do siebie, co powodowało wątpliwości i spory interpretacyjne.

Sejm 5 stycznia 2011 roku uchwalił ustawę Kodeks wyborczy. Weszła ona w życie 1 sierpnia 2011 roku. Prace nad kodeksem trwały ponad dwa i pół roku, a sama potrzeba uchwalania w Polsce kodeksu wyborczego zgłaszana była od wielu już lat. Postulat taki formułowali przedstawiciele nauki zajmujący się prawem wyborczym (na przykład Buczkowski, Skotnicki, Skrzydło), administracji wyborczej (w szczególności Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze), jak także politycy (Czaplicki, 2009). Warto wspomnieć, że pierwszy projekt kodeksu wyborczego był opracowany już w 1996 roku z inspiracji prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego przez powołany w tym celu zespół roboczy (Patrzalek i Skrzydło, 2007).

Kodeks wyborczy uchylił pięć dotychczasowych ustaw dotyczących problematyki wyborczej i ujedynolicił regulowaną materię, ale także wprowadził nowe rozwiązania. Niektóre w istotny sposób zmieniają prawo wyborcze i przebieg procesu wyborczego (na przykład ustanowienie jednomandatowych okręgów wyborczych w gminach niebędących miastami na prawach powiatu), inne tylko porządkują i udoskonalają dotychczasowe rozwiązania (ujednoczenie czasu otwarcia lokali obwodowych komisji wyborczych).

Zamierzeniem badawczym jest dokładna analiza zmian wprowadzonych przez kodeks wyborczy. Badania zostały przeprowadzone głównie za pomocą analizy tekstów prawnych, głównie aktów normatywnych (na przykład ustawa z dnia 5 stycznia 2011 – Kodeks wyborczy). Wszystkie z wprowadzonych zmian zasługują z pewnością na zainteresowanie i komentarz. Niestety, rozmiary opracowania pozwalają na omówienie tylko niektórych zmian wprowadzonych przez kodeks. Wybrano czynne i bierne prawo wyborcze (obywatelstwo, wiek), kwoty płci na listach wyborczych,

system wyborczy w wyborach samorządowych oraz alternatywne sposoby głosowania.

We współczesnych demokracjach istotne miejsce zajmuje problematyka wyborcza. W Polsce cieszy się ona niesłabnącym zainteresowaniem środowiska naukowego, czego przejawem jest duża liczba publikacji na ten temat prezentowanych między innymi w „Przeglądzie Sejmowym”, „Przeglądzie Prawa Konstytucyjnego”, czy w wydawanym o 2006 roku specjalistycznym periodyku „Studia Wyborcze”. Sukcesywnie ukazują się też pozycje książkowe polskich autorów; niewielka jest natomiast liczba tłumaczeń literatury światowej poświęconej wyborom. Dominującą pozycję posiadają publikacje dotyczące wyborów parlamentarnych. W ostatnich latach jednak zauważa się zwiększoną liczbę książek oraz artykułów o samorządowym prawie wyborczym.

1. Czynne i bierne prawo wyborcze w świetle postanowień konstytucyjnych i ustawowych

Kodeks wyborczy przyznał prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) wszystkim osobom mającym prawo wybierania do danej rady (czynne prawo wyborcze). Czynne i bierne prawo wyborcze przysługuje każdemu obywatelowi polskiemu, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 18 lat i stale zamieszkuje na obszarze tej gminy (art.10 kodeksu wyborczego, dalej k. w.). Oznacza to, że kandydaci oraz wyborcy udzielający poparcia dla zgłaszanej listy nie są związani miejscem zamieszkania w okręgu. Muszą tylko spełniać warunek stałego zamieszkania na obszarze gminy. W wyborach do rady gminy czynne i bierne prawo wyborcze posiada także obywatel Unii Europejskiej (dalej UE), który nie jest obywatelem polskim i najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz stale zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wyjątkiem będzie sytuacja, gdy jest pozbawiony prawa wybieralności w państwie Unii Europejskiej, którego jest obywatelem (Chmaj, 2012).

W wyborach samorządowych do organów stanowiących prawa wybierania nie posiadają osoby:

- pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądowym;
- pozbawione praw wyborczych orzeczeniem Trybunału Stanu;
- ubezwłasnowolnione prawomocnym wyrokiem sądowym.

Prawo wybieralności do organów stanowiących w wyborach samorządowych ma każdy obywatel polski posiadający prawo wybieralności do rady gminy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 25 lat, z tym że kandydat nie musi stale zamieszkiwać na obszarze gminy, w której kandyduje. Wprowadza jednak pewne

ograniczenia biernego prawa wyborczego, zgodnie z którym można kandydować tylko do jednej rady czy sejmiku (art. 370 §2 k. w.).

Kodeks wyborczy nie wyeliminował stanu prawnego, w którym dopuszczalny jest równoczesny udział jednego kandydata wyborach do organów władzy uchwałodawczej i wykonawczej. Jednoczesne kandydowanie na więcej niż na jedno stanowisku powoduje, że pojawia się problem dyskryminacji pozostałych kandydatów. Kandydowanie do dwóch organów zwiększa szansę na wybór.

Mandat przedstawicielski to upoważnienie do działania w imieniu wyborców, udzielone poprzez wybory. Obejmuje prawo do przedstawiania opinii i głosowania nad kwestiami będącymi przedmiotem debaty i dyskusji (Szymanek, 2010). Uczestnictwo w wyborach do różnych organów powoduje, że kandydat na samym już początku neguje ideę reprezentacji, nie deklarując się w jakiej formie chce ich reprezentować (jako członek organu władzy uchwałodawczej czy wykonawczej). Obecny stan prawny sprawia, że istnieje duża liczba tak zwanych „straconych głosów”, która występuje w sytuacji rezygnacji z mandatu radnego w przypadku wygrania wyborów na wójta. Należy się także zastanowić, czy jednoczesny start do różnych organów nie jest złamaniem konstytucyjnej zasady równości, która zostaje naruszona, gdyż nie wszystkie podmioty (kandydaci) podobne w tej sytuacji są traktowane równo (na przykład różne limity wydatków na kampanię wyborczą przysługujące kandydatowi na radnego gminy, sejmiku województwa czy wójta).

2. Obywatelstwo

Wymóg posiadania obywatelstwa należy do powszechnie przyjętych standardów prawa wyborczego. Obywatelstwo jest szczególnym węzłem prawnym łączącym jednostkę z państwem. Każde państwo samo określa, kto jest jego obywatelem. W związku z tym, tworzenie norm prawnych określających nabycie i utratę obywatelstwa, jak również podejmowanie decyzji administracyjnych przy wykonywaniu tych norm należy do kompetencji własnej państwa, chyba że przyjmuje ono w tym zakresie zobowiązania międzynarodowe (Góralczyk i Sawicki, 2011). Wymóg posiadania obywatelstwa danego państwa nie może być traktowany jako cenzus ograniczający zasadę powszechności. Prawa wyborcze należą do kategorii praw politycznych, gdyż dotyczą one udziału obywateli w sprawowaniu władzy publicznej. Państwo to suwerenna organizacja terytorialna będąca dobrem wspólnym obywateli, a więc z uprawnień wynikających z przynależności do państwa korzystać mogą jego obywatele. W szczególności dotyczy to praw politycznych będących wyrazem najbliższych związków obywatela z państwem. Słusznie jest zatem zarezerwowanie ich

dla osób związanych z danym państwem w sposób trwały więzami obywatelstwa (Kisielewicz, 2010). Konstytucje, jak i ustawy wyborcze państw współczesnych uznają ten warunek za główną przesłankę posiadania praw wyborczych.

Różnica między osobami posiadającymi obywatelstwo danego państwa a osobami, którego go nie posiadają, wynika głównie z treści prawnej tego pojęcia, oznaczającej więź danej osoby z państwem. Szczególna relacji pomiędzy obywatelem - państwem powoduje określone prawa i obowiązki, w szczególności na polu działalności politycznej, na przykład do cudzoziemców i bezpaństwowców nie odnosi się obowiązek obrony i wierności ojczyzny (Buczowski, 1998).

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oznaczało konieczność dostosowania przepisów regulujących wybory lokalne do unormowań prawa wspólnotowego. Na mocy art. 19 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (dalej TWE) każdy obywatel Unii mający miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, którego nie jest obywatelem, posiada czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach lokalnych w tym państwie na takich samych zasadach, jak obywatele tego państwa. W 2011 roku ponad osiem milionów obywateli UE w wieku uprawniającym do głosowania zamieszkiwało w państwie członkowskim innym niż ich własne. Najwięcej obywateli odnotowano w Niemczech, Zjednoczonym Królestwie i Włoszech, a następnie we Francji, Hiszpanii i Belgii.

Zgodnie z zasadą niedyskryminacji, obywatele UE powinni korzystać z praw wyborczych na takich samych warunkach jak obywatele państwa członkowskiego, w którym zamieszkują. Oznacza to, że obywatele UE muszą mieć możliwość pełnego uczestnictwa w życiu politycznym państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, w szczególności w odniesieniu do możliwości przystępowania do istniejących partii politycznych lub nawet tworzenia nowych.

Zgodnie z art. 62 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 roku wynika, że prawo wybierania ma każdy obywatel polski. Z dniem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej weszła w życie ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie z art. 20 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej każda osoba posiadająca obywatelstwo państwa członkowskiego staje się obywatelem Unii. Obywatelstwo Unii Europejskiej uzupełnia obywatelstwo narodowe (ma charakter dodatkowy), ale go nie zastępuje. Istotą obywatelstwa Unii jest możliwość przyznania praw w państwach Unii Europejskiej, na równi z obywatelami tych państw (Czaplicki, 2009). Przyznanie za pomocą ustaw praw wyborczych do samorządu terytorialnego osobom niebędącym obywatelami polskimi budzi spore wątpliwości. Zdecydowana większość konstytucjonalistów podziela moje stanowisko, że takie rozwiązanie nie jest sprzeczne z art. 62 ust. 1 Konstytucji (Opinia Rady Legislacyjnej

o zgodności prawa wspólnotowego z Konstytucją RP, 1999), ale w literaturze występują też odmienne opinie (Dąbrowski, 2005). Wydaje się jednak, iż w celu zapewnienia postanowieniom konstytucyjnym przejrzystości, w kontekście występującej harmonizacji polskiego prawa z ustawodawstwem wspólnotowym, należy rozważyć rozszerzenie katalogu podmiotów wyposażonych w czynne prawo wyborcze poprzez stosowną zmianę art. 62 w materii dotyczącej wyborów samorządowych.

Warto przypomnieć, że Trybunał Konstytucyjny, przy okazji orzekania o zgodności z Konstytucją warunków członkostwa Polski w UE (wyrok z 11 maja 2005 roku, K 18/04), odpowiedział na wątpliwości konstytucyjne dotyczące dopuszczalności uczestniczenia przez obywateli UE nieposiadających obywatelstwa polskiego w wyborach lokalnych na terytorium Polski. Trybunał Konstytucyjny orzekł wówczas, że przywołany wyżej art. 19 ust. 1 TWE nie jest niezgodny z art. 1 i art. 62 ust. 1 Konstytucji. Stwierdził, że przyznanie „...czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach lokalnych obywatelom UE nieposiadającym obywatelstwa polskiego, lecz mającym miejsce zamieszkania w Polsce nie zagraża Rzeczypospolitej jako dobru wspólnemu wszystkich obywateli polskich (art. 1 Konstytucji) i nie stwarza niebezpieczeństwa dla jej niepodległości. Wspólnota samorządowa uczestniczy bowiem w sprawowaniu władzy publicznej o charakterze lokalnym, a w obrębie samorządu terytorialnego nie mogą być podejmowane rozstrzygnięcia czy inicjatywy dotyczące całego państwa (art. 16 Konstytucji)”.

Rada Unii Europejskiej przyjęła dwie dyrektywy uściślające art. 19 TWE. Pierwsza to dyrektywa w sprawie szczegółowych uregulowań dotyczących korzystania z prawa głosu oraz kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego obywateli UE rezydujących w państwach członkowskich którego nie są obywatelami (93/109/WE) z 9 grudnia 1993 roku. Zgodnie z jej postanowieniami obywatel UE, aby skorzystać z biernego i czynnego prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego poza krajem pochodzenia, musi spełniać wymogi stawiane przez prawo tego państwa w stosunku do jego obywateli, musi także wyrazić chęć udziału w wyborach przez złożenie stosownego oświadczenia. Powinno ono zawierać informacje o obywatelstwie wyborcy i obecnym miejscu zamieszkania. Wyborca powinien oświadczyć także, iż zamierza korzystać z praw wyborczych jedynie na obszarze państwa członkowskiego miejsca zamieszkania (art. 9). Dyrektywa ta dopuszcza również możliwość zażądania przez państwo członkowskie okazania przez wyborcę ważnego dokumentu tożsamości, wskazania okręgu wyborczego lub wspólnoty lokalnej państwa członkowskiego pochodzenia, w którym był dotychczas zarejestrowany oraz podania daty brzegowej zamieszkania na terenie państwa członkowskiego miejsca zamieszkania.

Druga dyrektywa 94/80WE Rady Unii Europejskiej dotycząca korzystania z prawa głosu oraz kandydowania w wyborach lokalnych obywateli UE rezydujących w państwach członkowskich, którego nie są obywatelami (zmieniona dyrektywą 96/30/WE Rady UE) stwierdza, że obywatel UE ma czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach lokalnych na obszarze państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, gdy spełnia ogólne wymogi określone dla obywateli tego państwa, a także wyrazi chęć uczestniczenia w wyborze. Gdy obywatel UE chce kandydować w wyborach lokalnych, poza spełnieniem wymogów formalnych, może być również poproszony o oświadczenie lub przedstawienie zaświadczenia wydanego przez właściwy organ państwa pochodzenia, iż nie został pozbawiony biernego prawa wyborczego w tym kraju oraz wskazanie ostatniego miejsca zamieszkania w państwie pochodzenia. Dyrektywa zezwala również państwom członkowskim na zastrzeżenie wyłącznie dla swoich obywateli prawa wyboru na stanowiska kierownika organu wykonawczego (art. 5, ust. 3). W mojej ocenie to bardzo poważne ograniczenie biernego prawa wyborczego obywateli UE niemających obywatelstwa państwa, w którym zamieszkują. Zaznaczyć jednak należy, iż ograniczenie to dotyczy jedynie członków organów wykonawczych szczebla lokalnego. W Traktacie nie są wskazane bezpośrednio struktury samorządowe, do których odnoszą się prawa wyborcze obywateli UE. W dyrektywie 94/80/WE przyjęto, że dotyczy to wyborów powszechnych na poziomie podstawowej jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostek podległych, zarówno do rad lokalnych, jak i lokalnych władz wykonawczych. Zgodnie z art. 164 ust.1 Konstytucji RP w ustroju polskiego samorządu terytorialnego podstawową jednostką samorządową jest gmina. Stąd też kodeks wyborczy daje możliwość obywatelom Unii Europejskiej, którzy nie są obywatelami polskimi czynne i bierne prawo wyborcze wyłącznie w wyborach do rad gmin.

Niewielka liczba obywateli państw UE, którzy zamieszkują w państwie członkowskim innym niż ich własne, korzysta z przysługującego im prawa wyborczego w wyborach lokalnych. W 2011 roku, ponad osiem milionów obywateli UE w wieku uprawniającym do głosowania miało miejsce zamieszkania w państwie członkowskim innym niż ich własne. Najwięcej obywateli odnotowano w Niemczech, Zjednoczonym Królestwie i Włoszech, a następnie we Francji, Hiszpanii i Belgii.

Polski ustawodawca, implementując zobowiązania wynikające z prawa wspólnotowego, przyznał pełnoletnim obywatelom UE niebędącym obywatelami polskimi czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach do rad gmin z zastrzeżeniem, że biernego prawa nie posiada obywatel UE pozbawiony prawa wybieralności w państwie ojczystym (art. 11 § 3 k. w). Ponadto, obywatelom UE przysługuje czynne prawo wyborcze w wyborach na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast,

natomiast bierne prawo wyborcze ustawodawca uzależnia od posiadania obywatelstwa polskiego (art. 11 §1 pkt. 6 k.w.).

3. Wiek

Wiek jest istotnym elementem decydującym o zakresie praw i obowiązków obywatela, zarówno w sferze prywatnopublicznej, jak publicznoprywatnej. Zgodnie z polskim prawem cywilnym ukończenie 18 lat życia oznacza uzyskanie pełnoletności, która równoznaczna jest z pełną zdolnością do czynności prawnych dokonywanych w stosunkach cywilnoprawnych (art. 10 i 11 kodeksu cywilnego). Prawo wybieralności nie powiązано z uzyskaniem pełnoletności, lecz z osiągnięciem 18 roku życia. W związku z tym, osoba uzyskująca pełnoletności przed ukończeniem 18 lat przez zawarcie związku małżeńskiego (art. 10 § 2 kodeksu cywilnego), nie ma czynnego prawa wyborczego.

Zastosowanie granicy wieku w wyborach ma wyłączyć dzieci i młodzież z grona obywateli realizujących pełnię praw wyborczych. Granicę tę należy traktować jako rzecz naturalną i nie można stwierdzić, że ma charakter cenzusu wyborczego. Nabycie czynnego prawa wyborczego jest zsynchronizowane z uzyskaniem pełnoletności wynikającej z przepisów prawa cywilnego (Prokop, 2010).

Koncepcja praw obywatelskich jako rzeczy naturalnej głosi, że prawo wyborcze istnieje od chwili urodzenia, ale dopiero po ukończeniu 18 lat może być ono realizowane. Podzielał jednak pogląd Krzysztofa Skotnickiego, że prawa polityczne, a więc także wyborcze, mają charakter naturalny, ale nie można ich odnieść do granicy wieku wyborczego, gdyż tę określa ustawodawca pozytywny. Obywatel Rzeczypospolitej Polskiej kończąc 18 rok życia nabywa prawa wyborcze, a pełnoletność jest warunkiem ich uzyskania, a nie realizowania (Skotnicki, 2010).

Uzależnienie czynnego prawa wyborczego od osiągnięcia pełnoletności jest rzeczą naturalną, która nie powinna powodować kontrowersji. Potrzebne jest nabycie minimum doświadczenia życiowego, które jest związane z osiągnięciem określonego wieku. Z drugiej strony nie wyobrażam sobie, żeby wybór przedstawicieli do Sejmu, Senatu, czy rady gminy dokonywany był przez osoby, które nie są świadome swojego działania. Przedmiotem dyskusji może być określenie granicy wieku. W większości krajów na świecie ustalono wiek wyborczy na 18 lat. Niemniej w kilku państwach granica uzyskania praw wyborczych została obniżona na przykład w Austrii (pierwszy kraj Unii Europejskiej, w którym wiek obniżono do 16 lat), Brazylii (16 lat), Indonezji (17 lat), Izraelu (17 lat).

Konstytucja nie uzależnia nabycia czynnego prawa wyborczego od osiągnięcia przez młodego obywatela określonego stopnia dojrzałości psychicznej. W sensie prawnym oczywiście nie byłoby to możliwe do zrealizowania. Dopuszcza jednak w art. 62 ust. 2 wyjątki dotyczące osób ubezwłasnowolnionych prawomocnym wyrokiem sądowym lub pozbawionych praw publicznych albo wyborczych.

Prawo wybierania do organów jednostek samorządowych jest także uzależnione od ukończenia, najpóźniej w dniu głosowania, 18 lat. Zawiera to art. 62 ust. 1 Konstytucji RP, który przyznaje prawo głosowania w wyborach do organów samorządowych obywatelom polskim, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania ukończyli 18 lat oraz art. 10 §1 pkt. 3 k. w., który rozszerza grupę podmiotów posiadającą czynne prawo wyborcze o obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, którzy najpóźniej w dniu głosowania także ukończyli 18 lat.

4. Parytety płci i kwoty na listach wyborczych

W ostatnich latach przedmiotem debaty publicznej był problem zwiększenia udziału kobiet w życiu politycznym Polski. Wprowadzone rozwiązania dotyczące kwot wyborczych dla płci były przedmiotem dyskusji jeszcze przed uchwaleniem kodeksu. W 2009 roku wpłynął do Sejmu obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, w związku z wprowadzeniem parytetu płci na listach wyborczych. Pomysł wprowadzenia parytetów do polskiego kodeksu wyborczego okazał się kontrowersyjny i miał swoich zwolenników oraz przeciwników zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. W dyskusji publicznej podnoszono argumenty, że kobiety mają nierówne szanse, są niedoreprezentowane, co przekłada się na ich niewystarczający udział w składach parlamentów, czy rad. Kodeks wyborczy z 2011 roku wprowadził obowiązek zachowania tak zwanych kwot wyborczych przy rejestracji list kandydatów. Wymóg ten odnosi się do list kandydatów na posłów, do list kandydatów na radnych w miastach na prawach powiatu oraz w wyborach do sejmików województw.

Rozwiązanie w przypadku wyborów do organów stanowiących polega na tym, że na liście kandydatów liczba zarówno kobiet, jak i mężczyzn nie może być mniejsza niż 35% wszystkich kandydatów na liście (art. 425§3 k. w.). Próg ten liczony jest w odniesieniu do kandydatur realnie zgłoszonych, a nie potencjalnej maksymalnej liczby kandydatów na poszczególnych listach. Jeżeli lista nie spełnia tego wymogu, okręgowa komisja wyborcza wzywa osobę zgłaszającą listę do usunięcia

wady zgłoszenia w terminie 3 dni (art. 431§2 k. w.). W odniesieniu do wyborów do rad powiatowych kodeks zobowiązuje w zakresie nieregulowanym stosować przepisy dotyczące wyborów do rad gmin (art. 450 k. w.), a więc także art. 425§3 jak i art. 431§2. Dodatkowo przewiduje, że w przypadku zgłoszenia listy zawierającej 3 kandydatów liczba mężczyzn i kobiet nie może być mniejsza niż 1 (art. 457 k. w.). W przypadku wyborów do sejmików województw także w zakresie nieregulowanym stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące wyborów do rad w miastach na prawach powiatu (art. 459 k. w.).

Wprowadzone rozwiązania odnoszące się do kwot płci budzą istotne wątpliwości dotyczące ich zgodności z szeregiem norm konstytucyjnych. Dostrzec można sprzeczność z wyrażoną w art. 32 ust.1 Konstytucji RP zasadą równości wobec prawa oraz ustanowioną w art. 33 ustawy zasadniczej zasadą równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Istota zasady równości polega na tym, że wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych), charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu mają być traktowane równo, to jest według jednakowej miary, bez różnicowań dyskryminujących i faworyzujących (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 1988 roku w sprawie o sygn. akt U 7/87). Można jednak ustanowić dyskryminację pozytywną czy też uprzywilejowanie wyrównawcze. Zgodnie jednak z innym orzeczeniem (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 3 marca 1987 roku w sprawie o sygn. akt P 2/87) Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia zasady równości niedopuszczalne więc różnicowanie obywateli ze względu na takie kryteria, które prowadzą do powstania zamkniętych kategorii obywateli o różnicowanym statusie prawnym. Przykładem tych kryteriów jest także właśnie płeć. W związku z tym, wprowadzenie kwot budzi poważne wątpliwości w kontekście zgodności z zasadą równości.

Ponadto, wątpliwa jest zgodność rozwiązań wprowadzających kwoty z zasadą pluralizmu politycznego zawartą w art. 11 Konstytucji RP, która gwarantuje nie tylko wolność tworzenia, ale także wolność działania partii politycznych. Wprowadzenie kwot na listach kandydatów z pewnością ogranicza funkcję wyborczą partii politycznych, gdyż wyłącza całkowitą autonomię do samodzielnego decydowania o tym, kogo jako kandydata chcą zaproponować do objęcia mandatu (Rakowska i Skotnicki, 2011).

W kodeksie wyborczym nie przewidziano żadnych szczególnych rozwiązań dotyczących rozmieszczenia kandydatur według płci na listach wyborczych, w związku z tym komitety wyborcze dysponują w tej kwestii pełną swobodą.

Sejm RP 21 marca 2013 roku opowiedział się za skierowaniem do dalszych prac w Sejmie dwóch projektów, z których pierwszy proponuje, żeby kobiety i mężczyźni

zajmowali na liście wyborczej miejsca naprzemiennie (tak zwana metoda suwakowa). Drugi wprowadza zmiany związane ze zwiększeniem liczby kobiet na listach wyborczych. Projekt zakłada podwyższenie obowiązującej obecnie 35-procentowej kwoty zarezerwowanej dla kobiet i mężczyzn na listach wyborczych do poziomu 50-procentowego parytetu. Zgodnie z propozycją na liście osób kandydujących obowiązywałaby zasada, według której połowę liczby wszystkich osób kandydujących stanowią kobiety, a połowę mężczyźni. W przypadku nieparzystej liczby osób kandydujących liczba kobiet i mężczyzn nie mogłaby się różnić więcej niż o jedną osobę (www.sejm.gov.pl) W mojej ocenie nie należy dokonywać zmian związanych z parytetem płci. Narzucenie parytetów, czyli ingerencja państwa w to, jak są układane listy wyborcze (kto na nich się znajduje) jest nieodpowiednim instrumentem wpływania na wyniki wyborów. Decyzję o tym czy dana partia chce parytetu na swoich listach czy nie, powinno się zostawić jej samej (odpowiednie gwarancje są przewidziane w regulacjach wewnątrzpartyjnych na przykład w Norwegii, Austrii, Niemczech czy Islandii). Listy wyborcze układa się (a przynajmniej powinno) patrząc na kompetencje kandydatów, a nie na ich płeć. W okręgach, w których mieszka powyżej 20 tysięcy mieszkańców obowiązuje system proporcjonalny, co w praktyce związane jest z zasada „kto wyżej na liście, ten wygrywa”. Metoda suwakowa, czyli tak zwana „przeplatanka” na liście wyborczej kobiet z mężczyznami doprowadzi do praktycznie bezpośredniego zapewnienia miejsc w parlamencie, czy radach dla kobiet.

Zastosowanie parytetów na listach wyborczych nie jest jednak właściwą metodą na zwiększenie udziału (wyrównanie liczby) kobiet w polityce. Wprowadzenie parytetów płci może spowodować, że miejsce na listach wyborczych będą miały osoby spełniające kryterium płci, ale niekompetentne. Obecnie nie może być mowy o dyskryminacji kobiet. Winą należałoby obarczyć między innymi politykę państwa, brak zapewnienia warunków, które umożliwiłyby kobietom łączenie obowiązków zawodowych i rodzinnych. Wprowadzenie odpowiednich zmian systemowych wspierających rodzinę i kobiety, które łączą obowiązki domowe z karierą zawodową, doprowadziły do wzrostu ich zaangażowania w życie publiczne.

5. Jednomandatowe okręgi wyborcze

Istotną zmianą wprowadzoną przez kodeks wyborczy jest ustanowienie jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do rad gmin niebędących miastami na prawach powiatu (art. 418 §1). Odstąpiono tym samym od dotychczas stosowanego systemu proporcjonalnego wyboru tych organów w okręgach wielomandatowych.

Dyskusje na temat systemów wyborczych, ich zalet, wad oraz optymalnych postaci stają się szczególnie aktualne w momentach przełomowych, w okresach przechodzenia z jednych formacji ustrojowych do drugich, w czasach pisania bądź zmiany konstytucji, albo w czasach, które diagnozowane są jako czasy kryzysów, konfliktów społeczno – politycznych (Szymanek, 2007). Podobnie jest we współczesnej Polsce, gdzie kryzys państwa, „upadek” klasy politycznej jest obecnie jednym z głównych tematów dyskursu publicznego. Często wówczas elementem zażegnania sytuacji kryzysowej jest zmiana sposobu rozdawania mandatów.

Ustanowienie w kodeksie wyborczym jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do rad gmin niebędących miastami na prawach powiatu nie jest rozwiązaniem trafnym i sprzyjającym reprezentatywności wybieranych w ten sposób organów. Wprowadzone zmiany oznaczają, że w wielu miastach ze znaczną liczbą mieszkańców, często przekraczającą nawet 60 000 mieszkańców (Bełchatów, Zgierz), radni będą wybierani metodą większościową, gdy dotychczas w gminach powyżej 20 000 mieszkańców wybory były proporcjonalne. W miastach na prawach powiatów o podobnej bądź mniejszej liczbie mieszkańców (Łomża, Ostrołęka) radni będą wybierani nadal systemem proporcjonalnym. W tak dużych jednostkach terytorialnych wybory nie mają charakteru personalnego, ale w dużej części polityczny, gdzie wyborca kieruje się przynależnością partyjną kandydata. Wydaje mi się, że wprowadzona zmiana nie doprowadzi do odpolitycznienia rady gminy, a wręcz przeciwnie, będzie organem mniej reprezentatywnym dla poglądów politycznych mieszkańców.

Okręgi jednomandatowe to istotna zmiana wprowadzona nie tylko w dniu wyborów, lecz także w trakcie trwania kadencji. W sytuacji wygaśnięcia mandatu powoduje konieczność ogłoszenia wyborów uzupełniających. W systemie proporcjonalnym nie było konieczności przeprowadzenia wyborów, gdyż mandat uzyskiwał kolejny kandydat z listy z największą liczbą zdobytych głosów.

Kodeks wyborczy w art. 417 ustanawia, że przy podziale na okręgi wyborcze uwzględnia istniejący podział na jednostki pomocnicze. Zgodnie ze znowelizowanym kodeksem wyborczym rady gmin miały obowiązek do 1 listopada 2012 roku dokonać podziału gmin na jednomandatowe okręgi wyborcze w wyborach do rad gmin. Podstawową zasadą podziału na okręgi jest norma przedstawicielska, czyli liczba wynikająca z podzielenia ogólnej liczby mieszkańców gminy przez liczbę radnych, którzy mogą być wybrani w gminie. Istnieje konieczność zapewnienia tak zwanej jednolitej normy przedstawicielstwa, obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców gminy przez liczbę radnych wybieranych do rady. W każdym okręgu na mandat przypadała zbliżona liczba wyborców, a więc głosy w poszczególnych okręgach mają podobny wpływ na wynik wyborów. Dla zachowania jednolitej

normy przedstawicielstwa jednostki pomocnicze gminy łączą się w celu utworzenia okręgu lub dzieli się je na dwa lub więcej okręgów wyborczych. Można tylko sądzić, że rada gminy dokonująca na wniosek wójta (burmistrza), podziału na okręgi wyborcze przy wyznaczaniu ich granic nie kierowała się wynikami wyborów z przeszłości w obwodach głosowania.

6. Alternatywne sposoby głosowania

Kryzys uczestnictwa obywateli w wyborach jest zjawiskiem dotyczącym wiele państw europejskich w ostatnich dziesięcioleciach (Pintor i Gratschew, 2002). Problem ten wzbudza wielkie zaniepokojenie wśród badaczy prawa wyborczego oraz uczestników życia publicznego.

Politolodzy rozróżniają dwa rodzaje absencji: zawinioną i przymusową. Z pierwszym rodzajem mamy do czynienia wtedy, gdy wyborcy w świadomy sposób, celowo rezygnują z uczestnictwa w wyborów z przyczyn związanych z tak zwaną rzeczywistością polityczną: brakiem chęci uczestniczenia w życiu publicznym, nieistnieniem alternatywny wyborczej, czy brakiem zainteresowania polityką. Absencja przymusowa występuje w sytuacji, kiedy wyborca wykazuje wolę oddania głosu, jednak z przyczyn od niego niezależnych (na przykład brak dogodnego trybu głosowania) nie bierze udziału w głosowaniu (Zbieranek, 2011). Systemy wyborcze wielu państw gwarantują więc realizowanie konstytucyjnej zasady powszechności wyborów. Zasada ta stanowi, że krąg osób korzystających z podmiotowych praw wyborczych powinien być jak najbardziej szeroki (Skotnicki, 2010).

Podstawowym tradycyjnym sposobem udziału w wyborach jest osobiste głosowanie w lokalu wyborczym. Państwa wprowadzają jednak dodatkowe procedury, które są dostosowane do oczekiwań wyborców. Techniki takie w literaturze nazywane są alternatywnymi (do głosowania w lokalu wyborczym) sposobami głosowania na przykład głosowanie przez pełnomocnika, głosowanie korespondencyjne czy elektroniczne.

Podkreślić należy, że na poziomie prawodawstwa Unii Europejskiej nie istnieją akty, które regulowałyby problematykę alternatywnych procedur głosowania. Kwestie te regulują we własnym zakresie państwa członkowskie. Problematyka wprowadzenia aktu wymogu stosowania przez państwa członkowskie alternatywnych procedur głosowania (najczęściej wspominane jest głosowania elektroniczne – przez Internet) pojawia się konsekwentnie w licznych propozycjach reformy prawa wyborczego do Parlamentu Europejskiego, które mają przeciwdziałać niskiej frekwencji wyborczej w wyborach do tego organu.

Zdecydowana większość państw Unii Europejskiej stosuje alternatywne sposoby głosowania. Państwa tak zwanej „starej Unii”, mające wieloletnie doświadczenia pozwoliły na wybór i dopracowanie optymalnych procedur (na przykład Francja, Wielka Brytania), a państwa dawnego bloku wschodniego, które wstąpiły do Unii w 2004 roku i 2007 roku, dość szybko nadrobiły zaległości okresu „wyborów socjalistycznych”, wprowadzając od początku lat dziewięćdziesiątych różne demokratyczne rozwiązania (wśród tych państw jest Estonia, która jest europejskim pionierem w stosowaniu alternatywnych procedur głosowania).

Kodeks wyborczy wprowadza szereg istotnych, nowych rozwiązań ułatwiających obywatelom udziału w wyborach. Sposób przeprowadzenia głosowania w lokalach wyborczych pozostał praktycznie bez zmian. Zostały wprowadzone rozwiązania pomagające osobom niepełnosprawnym (szczególnie osób niewidomych i słabowidzących). Po pierwsze, uzyskali oni daleko idące prawo do informacji wyborczych związanych z głosowaniem w wyborach oraz uzyskaniem informacji o ich wynikach. Nałożony został na komisje obwodowe obowiązek umieszczania wyników głosowania, tak żeby były dostępne dla osób niepełnosprawnych. W sytuacji prośby wyborcy niepełnosprawnego członek komisji wyborczej powinien poinformować go ustnie o treści obwieszczeń wyborczych. Po drugie, osoby niewidome lub słabowidzące mają możliwość samodzielnego głosowania przy pomocy specjalnych nakładek na karty sporządzonych alfabetem Braille'a,

Zmianie uległa godzina głosowania, która budziła liczne kontrowersje. Spór dotyczył tego, czy utrzymać dotychczasowe godziny głosowania od 6.00 do godziny 20.00, czy te, które zostały zastosowane w ostatnich wyborach samorządowych, a więc głosowanie w godzinach od 8.00 do 22.00. Przyjęto rozwiązanie kompromisowe, co oznacza że głosować można w godzinach od 7.00 do 21.00.

Utrzymano głosowanie osobiste na kartach wyborczych, polegające na postawieniu znaku „X” na kartach wyborczych, nie decydując się na wprowadzenie urn elektronicznych, a także głosowania internetowego. Związane jest to z koniecznością samodzielnego umieszczania karty do głosowania w urnie wyborczej.

Wyjątkiem od głosowania osobistego także w wyborach samorządowych jest możliwość ustanowienia pełnomocnika wyborczego przez osoby niepełnosprawne oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończyli 75 lat (art. 54 §1 i §3 k. w.).

Instytucja głosowania przez pełnomocnika wykorzystywana jest we współczesnych państwach demokratycznych między innymi w Belgii, Holandii, Francji czy Wielkiej Brytanii. Nawiązując do popularnej konstrukcji znanej z prawa cywilnego, opierającej się na założeniu, że wyborca, który z różnych przyczyn nie jest w stanie udać się do lokalu wyborczego i oddać głosu osobiście, upoważnia innego wyborcę

do zgłoszenia w jego imieniu. Co do zasady procedura ta przewiduje, że pełnomocnik na podstawie udzielonego i potwierdzonego stosownym aktem pełnomocnictwa udaje się więc do lokalu wyborczego, pobiera kartę do głosowania, wypełnia ją zgodnie z wolą udzielającego pełnomocnictwo i wrzuca do urny. Przedstawiona technika głosowania budzi obawy dotyczące jej zgodności z zasadą bezpośredniości, a także równości w aspekcie formalnym, z powodu faktycznego dysponowania przez jedną osobę co najmniej dwoma głosami. Pewnemu ograniczeniu podlega również zasada tajności, gdyż osoba pełnomocnika musi niewątpliwie poznać wolę wyborcy (Gapski, 2009).

Głosowanie przez pełnomocnika możliwe jest wyłącznie w stałych okręgach wyborczych. Pełnomocnikiem może być osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa do głosowania lub posiadająca zaświadczenie o prawie do głosowania (art. 55§1 k. w.). Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, chyba że co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika, wówczas pełnomocnictwo można przyjąć od dwóch osób (art. 55§2 i §3 k. w.)

W opinii autora ustanowienie pełnomocnictwa w wyborach samorządowych nie wydaje się rozwiązaniem właściwym z powodu zagrożeń związanych z naruszeniem podstawowych zasad prawa wyborczego (równości, bezpośredniości, tajności). Negatywne stanowisko jest tym bardziej uzasadnione, że wyborcom niepełnosprawnym przyznane zostało prawo do głosowania korespondencyjnego (Rakowska, 2007). O zamiarze korzystania z niego wyborca taki powinien zawiadomić wójta (burmistrza, prezydenta miasta) najpóźniej na 21 dni przed wyborami. Głosowanie korespondencyjne polega na tym, że wyborca na swój wniosek otrzymuje w określonym czasie przed dniem głosowania podczas wyborów czy referendum kartę do głosowania (ewentualnie również inne materiały niezbędne do głosowania, którą po wypełnieniu przekazuje w określonym prawem terminie i w określony prawem sposób na adres właściwego organu wyborczego (Michalak i Sokala, 2011). Polska dołączyła do grona krajów, które od lat z powodzeniem korzystają z tego sposobu głosowania (między innymi Hiszpania, Litwa, Norwegia). Zaskoczenie wywołuje fakt, że korespondencyjne oddanie głosu nie zostało umożliwione drugiej grupie wyborców, która ma prawo do ustanowienia pełnomocnika, czyli wyborcom, którzy ukończyli 75 rok życia.

Podsumowanie

Podstawową zaletą uchwalenia ustawy Kodeks wyborczy jest zebranie w jednym akcie prawnym wszystkich przepisów kształtujących polski system wyborczy oraz ich ujednoczenie.

Z analizy, wskazanych w opracowaniu wybranych zagadnień prawa wyborczego wynika, że w zasadzie tylko wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach samorządowych wprowadza określone zmiany na lokalnej scenie politycznej. W przypadku pozostałych modyfikacji, ich wpływ na zmianę systemu politycznego w Polsce jest ograniczony. Kodeks wyborczy wprowadza szereg istotnych, nowych rozwiązań ułatwiających obywatelom udział w wyborach, na przykład głosowanie przez pełnomocnika, głosowanie korespondencyjne. Wymóg bycia obywatelem polskim i posiadania odpowiedniego wieku należy do powszechnie przyjętych standardów prawa wyborczego. W mojej ocenie wprowadzone rozwiązania odnoszące się do kwot płci budzą istotne wątpliwości dotyczące ich zgodności z szeregiem norm konstytucyjnych. Związane jest to ze sprzecznością wyrażoną w art. 32 ust.1 Konstytucji RP zasadą równości wobec prawa oraz ustanowioną w art. 33 ustawy zasadniczej zasadą równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Wprowadzenie kwot wyborczych dla płci były przedmiotem dyskusji jeszcze przed uchwaleniem kodeksu. Zastosowanie parytetów na listach wyborczych nie jest jednak właściwą metodą na zwiększenie liczby kobiet w organach samorządowych.

Literatura

1. Buczkowski J. (1998), *Podstawowe zasady prawa wyborczego III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin
2. Chmaj M. (2012), *Status prawny rady gminy*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin Sp. z o.o., Warszawa
3. Czaplicki K. (2009), *O potrzebie stabilności prawa wyborczego. Wybrane problemy*, Centrum Studiów Wyborczych UMK, Toruń
4. Dąbrowski M. (2005), *Obywatelstwo polskie a obywatelstwo Unii Europejskiej*, Państwo i Prawo 2
5. Gapski M. P. (2009), *Nowe techniki głosowania w świetle zasady bezpośredniości wyborów*, Przegląd Sejmowy 2
6. Góralczyk W., Sawicki S. (2011), *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Lexis Nexis, Warszawa
7. Kisielewicz A. (2010), *Prawa Wyborcze*, w: Czaplicki K. (red.), *Samorządowe Prawo wyborcze. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa

8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
9. Michalak B., Sokala A. (2010), *Leksykon prawa wyborczego i systemów wyborczych*, Wolter Kluwer, Warszawa
10. *Opinia Rady Legislacyjnej o zgodności prawa wspólnotowego z Konstytucją RP* (1999), Przegład Legislacyjny 2
11. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 3 marca 1987 r. w sprawie o sygn. akt P 2/87, OTK 1987, nr 1, poz. 2
12. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 1988 r. w sprawie o sygn. akt U 7/87, OTK 1988 nr 1, poz. 1
13. Patrzałek A., Skrzydło W. (2007), *Cele i zasady kodyfikacji prawa wyborczego w Polsce*, Przegład Sejmowy 2
14. Prokop K. (2010), *Prawa wyborcze młodzieży*, Studia Wyborcze
15. Rakowska A., Skotnicki K (2011), *Zmiany w prawie wyborczym wprowadzone przez kodeks wyborczy*, Przegład Sejmowy 4
16. Pintor R. L., Gratschew M. (red.), (2002), *Voter Turnout Since 1945: A global report*, Stockholm
17. Skotnicki K. (2000), *Zasada powszechności w prawie wyborczym, Zagadnienia teorii i praktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź
18. Szymanek J. (2010), *Mandat parlamentarny (reinterpretacja ujęć klasycznych)*, Przegład Sejmowy 5
19. Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE nr C 115 z 9.5.2008 r.)
20. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny (Dz. U. nr 16 poz. 93 z późn. zm.)
21. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Ordynacja wyborcza do rad gmin, powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw (tekst jedn. Dz. U. nr 102, poz. 1055 z późn. zm.)
22. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz.U. nr 21 poz. 112)
23. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2005 r., K 18/04, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=B0B74F6E0263F732C1257B350052A6D4> [15.05.2013]
24. Zbieranek J. (2011), *Nowe procedury: głosowanie korespondencyjne i przez pełnomocnika*, w: Skotnicki K. (red.), *Kodeks wyborczy. Wstępna ocena*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa

Current local government law dilemmas - selected issues

Abstract

In modern democracies, an important place is occupied election. The article provides an overview of selected electoral problems and dilemmas, which should be addressed by law experts, politicians and voters. The article taken into account the changes made by the electoral code of 2011, the beginning of the dilemmas raised related to identifying people who are active and passive right to vote in local elections (citizenship and age). Then the problem of increasing the participation of women in political life, whether in Poland or are needed and the amount of gender parity on electoral lists? In this paper we find the opinions of the author on one-mandate constituencies in local elections. Finally, we will put electoral code of alternative voting (vote by postal, postal vote).

Keywords

electoral law, local government, electoral code